

A legújabb osztály

Szerzői információ:

Csepeli György

szociálpszichológus, az ELTE egyetemi tanára. Kutatási területei a következők: nemzeti tudat- és érzésvilág, az előítéletek, a kisebbség-többség viszonyok, az információs társadalom társadalom-lélektani következményei.

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Csepeli György. „A legújabb osztály”.

Információs Társadalom VIII, 2. szám (2008): 102–105.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.VIII.2008.2.9>

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Csepeli György

A legújabb osztály

Milovan Gyilas, a kommunizmus egyik nagy eretneke, két részletben kilenc évet töltött börtönben egyetlen könyv miatt, melyet a magát osztálynélküliként hirdető társadalom új osztályáról írt. A könyvet, miként termőtalaját, az államszocializmust is, ma már por lepi. Új idők új szelei fújnak.

Két svéd szerző, Alexander Bard és Jab Söderquist 2002-ben írtak egy könyvet, mely a legújabb osztályról, a netokráciáról szól. Ez a könyv nem váltott ki felháborodást, nem sértett dogmákat, nem gázolt bele hazug társadalmi gyakorlatokba. Ha Stumpf István egyik előadásában nem hozza szóba a fogalmat, kezembe sem veszem. Oly sok elemzés szól az információs társadalomról, melyeket nem érdemes elolvasnunk, mert mire végzünk velük, addigra elinal alóluk az idő. Ez a könyv azért érdemi meg a figyelmet, mert nem arról szól, ami volt, vagy ami van, hanem arról, ami lesz.

A szerzők tézise egyszerű és egyértelmű. Azt mondják, hogy az internet teljesen új dolga a világnak, mely mint médium viszonylag kis befektetés árán, néhány egyszerű mozdulattal lehetővé teszi, hogy bárki egyszerre legyen szövegek, képek, mozgóképek, hangok létrehozója és befogadója. A szerzők úgy látják, hogy nincs más eszköz, melynek ekkora lenne a felszabadító hatása. Az interneten valamennyien kiadók, szerzők, producerek lehetünk, megszabhatjuk, hogy mit közöljünk a világgal, mely ténylegesen azonos a fizikailag elérhető világon élő emberekkel. Az új médium ráadásul nem felejt, minden, ami kikerül rá, ott is marad, megkereshetővé, alakíthatóvá válik a később érkezők számára. A hálózatra csatlakozott emberek száma hihetetlen mértékben növekedik napról napra.

Ez volna tehát a kiinduló helyzet, melynek mai következményei is megérnének egy elemzést, de még fontosabb, hogy lefektessük azokat a gondolkodási pályákat, melyek mentén előre láthatjuk az új médium adta lehetőségek nyomán kibontakozó társadalmi, kulturális, politikai és gazdasági folyamatokat. Ez a könyv azért jó, mert világos és egyszerű formában képes arra, hogy megrajzolja az információs társadalom jövőbeli térképét.

Rövid, kissé „dialmatosnak” ható történeti elemzésben a szerzők keresztülrohannak a feudalizmuson és a kapitalizmuson, hogy elérkezzenek az új formációhoz: az *informacionalizmus*hoz. Ebben a műfajban Z. Karvalics László toronymagasan jobb, csak ő mindannyiunk nagy kárására nem publikál angolul könyvet. A fejezet azonban nincs híján az új megfigyelésnek. A szerzők oda konkludálnak, hogy az informacionalizmusban mémek versenyeznek, melyek közül éppen olyan elvek alapján győz a jobbik, mint ahogyan a gének versenyében is győzött a túlélést garantáló gén, szemben a fejlődést blokkolóval.

A mémek versenyre vannak ítélve, mivel a bonyolult és egymásnak ellentmondó információk sűrűjében csak az a néhány képes érvényesülni, melyeket a közönség felkap, továbbvisz, mert hasznosnak talál.

Marx boldogan olvasná azokat a sorokat, melyek arról szólnak, hogy az informacionalizmus miként gyengíti el végképp a kapitalizmus globális kiterjedését korlátozó nemzetállami és hagyományos kulturális erőket, hogy megteremtse a társadalomszerveződés új elveit, melyek lényege a korlátlan részvétel, ami hat, alkot és gyarapít.

A versenypálya nemcsak a mémek, hanem azok termelői számára is felszabadul. A könyv olvastán Nietzsche szavai jutottak eszembe, aki az ókori görög városállamok páratlan fejlődési potenciálját magyarázó versenyéről beszélt: „Minden athéninak a versengésben például annyira kellett kibontakoztatnia önmagát, amennyire ezzel Athénnek leginkább használt, és a legkevesebb kárt okozta. Nem létezett mértéktelen és mérhetetlen becsvágy, mint amilyen legtöbb esetben a modern nagyravágyás, ha versenyt futott, gerelyhajításban vagy dalnokként versenyzett, szülővárosa javára gondolt, annak dicsőségét akarta gyarapítani az ifju, városa isteneinek szentelte a koszorúkat, amelyeket a verseny bírái megbecsülésül a fejére helyeztek. Gyerekkorától fogva ott égett a kívánság minden görögben, hogy saját városa boldogulásához a poliszok harcában eszköz legyen: ez lobbantotta lángra önzését, ez tartotta féken is és helyes mederben” (Nietzsche 1988, 45–46).

A versenyben kiszelektálódó új osztály a netokrácia számára, melynek tagjai a Föld bármely pontjáról származhatnak, nincs polisz, melynek javáért küzdeni akarnának. Egyedül önmagukért harcolnak. Ezt a társadalmi állapotot nevezik a szerzők plurarkriának, ahol minden egyéni aktor saját sorsának a kovácsa, miközben mások sorsát érdemben nem képes befolyásolni.

A plurarkia individualizmusa veszedelmesen elmosza a kriminalitás és a legalitás közötti határokat, hiszen az erősebb joga lesz az igazság. De mivel mindenki úr lehet, a plurarkia egyben harc is, melynek végeredményében soha senki sem lehet biztos. A verseny Nietzsche kedvére való módon zajlik. Közben véget érnek a társadalomszervezés modern formái. Leáldoz a nemzetállam napja, a politikusok bábokká és pojáccá válnak, a hatalom kicsúszik a korábbi elit kezéből.

A sors újraosztja a lapokat. Az információ válik a legfontosabb jószággá, mely nem teaurálható, mint az arany, nem építhető rajta ingatlan, mellyel spekulálni lehet, de nem hasonlítható semmilyen korábbi termelőeszközhöz sem, melynek birtoklásáért az osztályharc folyt régen. Mindenkinek juthat információ, csak hozzá kell férnie, fel kell dolgoznia, használnia kell. Gyorsan avuló jószágról van szó, így ha egyszer meg is szerzi valaki az információt, már indulhat is a harcba a legújabbért.

A netokrácia az információt birtokló, kezelő és megszűrő új osztály. A hatalom elhagyja a fizikai tereket, s virtuális térbe költözik, melyben azok számítanak, akiknek a legtöbb kapcsolatuk van. A hálózati pozíció lesz a hatalom mértéke. A szerzők többféle netokratát különböztetnek meg. Vannak az „eternalisták”, akik a mémeket birtokolják. Ők hitelesítik az információt, mint tették azt a középkori Európában a káptalanok. A másik csoportot a „hálózati vállalkozók” képezik. Az információk hozzájuk futnak be, tőlük mennek ki. Nélkülük a virtuális tér üres, lakatlan pusztaság lenne. S végül meg kell különböztetni a harmadik csoportot, a kurátorokat, akik közvetítenek az eternalisták és a kapcsolati tőkések között.

A plurarkia szerveződésének elve ugyan az individualizmus, de ez nem jelenti azt, hogy a kollektivitás eltűnt volna a netokraták életéből. Éppen ellenkezőleg. A velleitások, hobbik, szoftverpreferenciák, különös ízlések, a hálózatban forgalmazott tudástár-

talmak szubjektív indexálása szerint közösségek szerveződnek, melyek ugyan bomlókonyak, de még élnek, hatnak. A virtuális térben elektronikus hordák, törzsek kóborolnak, melyek nem harcolnak, mert rengeteg a keresztkeategorizáció közöttük, egy netokrata egyszerre több törzs tagja.

Az igazi választóvonal a virtuális tér lakói és a virtuális téren kívül élők között van. Az utóbbiak sorsa az „underclass”-lét, mely kizárja őket az információkhoz jutásból, s ezáltal kizárja őket az élet igazi áramából. Mindez a Föld egészére áll. Nincs hajtár, mely elválaszthatná a netokrácia tagjait, míg annyiféle undersclass van, ahány odahagyott nemzetállam. A helyi társadalmak teljesen esélytelenné válnak a globális társadalommal szemben. Az underclass helyzetét súlyosbítja, hogy a legtehetségesebbek, legélelmesebbek bekerülve a virtuális térbe, szarvassá vált fiúkként képtelenek visszatérni a közegbe, ahonnan származnak. Az agyelszívás folyamatos és megállíthatatlan.

De lesznek-e fizikai terek egyáltalán, melyek a netokrácia telephelyeinek rangjára tehetnek szert? A szerzők egyértelműen igennel válaszolnak erre a kérdésre. A világ különböző pontjain megjelennek a szabadidő eltöltésére lehetőséget nyújtó terek, de még fontosabbak a szabad városok, régiók, ahol a netokrata élet infrastrukturális alapjainak újratermelése, a soha véget nem érő K+F tevékenység zajlik. A hagyományok itt semmit sem jelentenek. Könnyen meglehet, hogy a kapitalizmus idején világelsőnek számító Európa, Amerika pazar helyei a maják, az inkák városainak sorsára jutnak. A verseny a világban most azért folyik, hogy hol éljenek, hol dolgozzanak a netokraták, akik nomádok lévén, nem telepednek le sehol. Mindig oda mennek, ahol a legjobbat találják.

Az informacionalizmus nemcsak a gazdaságot, a társadalmat, az emberi kapcsolatokat alakítja át forradalmian, hanem behatol az emberi testbe is. Az új gyógyszerek, új orvoslási eljárások testre szabottak, a génekben rejlő információkra épülve fejtik ki hatásukat. Felrémlik az új evolúció is, mely a netokraták testének genetikai manipulációk útján egyre tökéletesedő replikációját jelenti, szemben az underclasshoz tartozók testének hagyományos úton történő biológiai replikációjával, ami nem ad biztosítékot a korai halál, a rettenetes betegségek, a mentális hanyatlás bekövetkezésével szemben. A szexualitás elveszti reprodukciós funkcióját, s a szórakozás egyik (ha nem a legkedveltebb) formájává válik élethossziglan.

Mi a netokrata élet tízparancsolata? A lényeg az, hogy „nem állhatsz le egy pillanatra sem”.

Sosem lehetsz elégedett kapcsolataid állapotával, újra meg újra kell szőnöd kapcsolataid hálóját, hogy ne maradjanak ki belőle a legfontosabbak, hogy te magad is a legfontosabbak, leginkább nélkülözhetetlenek közé tartozz. Mindig, minden pillanatban résen kell lenned, tanulnod kell, be kell szerezned a legújabb információt, s magadnak is újítanod kell.

A netokrácia ereje a mindent átható kreativitás, mely nem ismer el többé semmiféle előjogot, nem ismeri el a korábbi babérokát. Ezért a netokrata utópia riasztó mindenki számára, aki az egyszer megszerzettben bízva azt félti, őrzi, monopolizálja. De ez az utópia azt is riasztja, aki a nem virtuális életben semmit sem volt képes felhalmozni, s pártjától, egyházától, nemzetétől várja sorsa jobbra fordulását. A való világ nyertesei és vesztesei egyaránt a netokraták ellenségei.

A könyv azt sugallja, hogy az ellenállás reménytelen. A netokraták fognak győzni, mert az ő valóságuk hipervalóság, mely globális, mediatizált, naprakész, hihetetlenül gyors és hatékony reagálásokra ad módot. Aki nem e szerint él és gondolkozik, az esélytelen, mint annak idején a dinoszaurusz esélytelen volt a madárral szemben.

Érdemes mindenkinek elolvasnia ezt a könyvet, akit nemcsak az érdekel, hogy az ember mit tud kezdeni a hardverrel, a szoftverrel, a széles sávval, hanem az is, hogy mindezek mit kezdenek az emberrel.

(Bard, A. – Söderquist, J. 2002. *Netocracy. The new power elite and life after capitalism*
Reuters, London.)